

»Støðuga ávaringin móti øllum, sum kemur uttaneftir, kann skjótt leiða til mentanarliga armóð. Tað, sum eigur at gerast, er at taka støðu til tað nýggja, sum kemur uttaneftir. Lúka, nýta og laga tað til, ið nýtast kann«.

Rógvi Thomsen
í Norðurlandahúsinum jan. 1989

Móðurmálslærarafelagið helt aðalfund í Norðurlandahúsinum næstseinasta leygardag og í sambandi við fundin varð almennur fundur hildin, eisini í Norðurlandahúsinum, undir heitinum »Jólafundurin — skúlin og móðurmálið«.

Rógvi Thomsen helt fyrilestur á fundinum. Turid Joensen, Pól Jespersen, Eilíf Samuelsen, Jenny Lydersen, Lovisa Lamhauge, Helgi í Brekkunum og Sólrún Samuelsen høvdu viðmerkingar. Nakrar av viðmerkingunum vóru rættiliga langar, og tí varð ikki nógv orðaskifti á fundinum.

Sosialurin prentar í dag fyrra partin av fyrilestrinum hjá Rógva Thomsen. Seinni partur kemur hósdagin. Blaðið fer seinni eisini at endurgeva viðmerkingarnar hjá Pól Jespersen og møguliga onkrum øðrum.

ein samanbering við ta endurføðing av føroyskum kvæðaskaldskap, ið fór fram fyrra helming av 19. öld. Hesin kvæðaskaldskapur hevði sitt støði í gamla bóndabúskapinum, tí verður formurin eisini í samsvari við henda mentunarliga veruleika. Mentunarligi formurin í hesum tíðarskeiði er m.a. kvæðayrking, tí hevur ein mentunarlig uppgangstíð í hesum tíðarskeiði eisini við sær, at nýggj kvæði verða yrkt o.s.fr.

Formur og innihald øðrvísi

Men ta ið samfelagsviðurskiptini eru broytt seinna helming av 19. öld, og tjoðskaparræslan mennist, tá verður formur og innihald hjá henni heilt øðrvísi. Vit fáa sangir, ofta við nationalromantiskum lögum; hesir sangir taka sum nakað nýtt evni úr náttúruni rundan um okkum, og teir eru oftani beinleiðis politiskir. Vit fáa bókmentir í óbundnum máli og nógv annað. Seinni verður eisini hátturin og spjaða hesa nýggju mentan øðrvísi, blóð taka seg upp, og fólkafundir verða hildnir.

Væl kann vera, at tjoðskaparfólkið í egnu tilvitan síni helt seg verja ta gomlu mentanina, men í

roynd og veru var tað spildurnytt, tey skaptu, og í samsvari við nýggju tíðina. Ivaleyst við støði í teirri gomlu mentanini, men kortini nýtt, avirkað av rákum uttan um tey og treytað av teirri búskaparligu menningini, ið var í Føroyum og í heiminum uttanum.

Ítøkilig úrslit

Úrslitið av jólafundinum vóru seks ítøkilig krøv og vóru tey:

Førsta grein: at øll uttanatslára á donskum í kristnikensluni skal burtur, í staðin fyri skal tað lisna verða endurgivið á føroyskum.

Onnur grein: so skjótt sum neyðug hjálparamboð eru fingin til vegar (kenslubókur á føroyskum), so eigur føroyskt mál at verða kenslugrein í skúlanum.

Triðja grein: í søgu-kensluni eigur dentur at verða lagdur á at læra Føroya søgu.

Fjórdá grein: Prestarnir eiga at hava rætt til at nýta føroyskt mál innan og uttan kirkjugátt.

Fimta grein: Føroyskt mál eigur at fáa fullan rætt til at verða nýtt millum fólkíð og yvirvaldið.

Sætta og síðsta grein: Arbeitt eigur at verða fyri

at fáa settan á stovn føroyskan fólkaháskúla.

Sum tað sæst av hesum greinum, so er fyrsta krav-ið krøv til skúlan. Tað er tað uppvaksandi ættarliðið, ið skal gerast føroyskt, i øðrum lagi er tað trúarlivið, føroyskt kirkjumál, og í triðja lagi almenn viðurskipti, føroyskt sum alment mál.

Føroyingur og føroyskt

Nú ber til at spyrja, hvussu langt er rökkið á mál við hesum krøvum, ið

inum, prædikumaðurin á Gøtueiði, fiskimaðurin við Svalbarð, tann lesandi í Danmark, bygdarkonan á flakavirkinum, lærarin í skúlanum, ungdomurin á diskoteki, tey dansandi í dansifelagnum. Stutt

men hvussu nógv í okkara samfelagi er upprunaligt føroyskt, ella hvat er tað? Sannleikin man heldur vera, at heitið »føroyskt« verður nýtt sum heiti at leggja undir illgruna, fólk og fyrbrigdi, tú ikki er

vera føroysk mentan, samsvarar ikki við veruligu gerandismentanina hjá fólki flest. Vit taka ikki støðu til tað, sum er føroyskt, men tað, sum verður sagt at vera føroyskt. Hetta er so aftur

Hóast fá so vóru nøkur kend andlit at siggja millum áhoyrararnar

Hesi luttóku í pallborðinum á tjakfundinum, sum Móðurmálslærarafelagið skipaði fyri herfyri

sett vóru annan jóladag í 1888. Men fyrst skal verða nomið við ein av høvuds-spurningunum, ið tjoðskaparræslan setti: hvat var tað at vera føroyingur? Hvát er føroyskt?

Tað, sum vit oftast hoyra fyri oyra, er, hvør ikki er føroyingur, og hvat ikki er føroyskt, hetta lagna heitið »føroyskt«.

Eftir mini meting er rættiliga einfalt at svara hesum spurningi, hvør ið er føroyingur: Føroyingur er ungdomurin á Vagl-

sagt, ein føroyingur er tann, ið býr í Føroyum og tekst við tað, sum vanligt ella óvanligt er her, ella kennir seg sum føroying burturi ella heima.

Føroyskt er tað, sum føroyingar takast við.

Við hesi meting í huga er tað onki, ið eitur óføroyskt, alt tað, ið føroyingar gera, er føroyskt. Men hvørjum tæmr so «ll henda talan

Eitt tað óføroyskasta hjá hesum fólki er tað, sum kemur uttaneftir,

samsintur við. Á henda hátt er tað við til at forða fyri tí alneyðuga kjakinum um, hvat tað er at vera føroyingur.

Tjoðskaparmentanin, sum hon verður tulkað í nutidini ikki í samsvari við nutidina.

Eru føroyingar uttan tilvitan um sína egnu veru? Her kemur aftur spurningurin, hvat føroyskt og føroysk mentan er!

Tað, sum nógvastaðni enn og ofta í almennum politikki, verður sagt at

eitt úrslit av, at partar av mentunarberum okkara hava staðfest tjoðskaparræslamentanina sum einastu røttu mentanina, nú í einum stírdnum sakrosanktum formi, t.v.s. deytt og niðurgriðið, men gjørt til ein halgilut, tað verður hildið fast við, at okkara mentan er tann mentan, sum er farin. Hetta er føroyskt. Hinvegin er gerandisdagurin eyðkendur av eini felags europeiskari mentan, men í huganum hjá fólki, so er tað ikki føroyskt, so fólk sita og fáa ringa samvitsku, tí tey ikki dansa føroyskan dans ella ganga í føroyskum klæðum gerandis. Tann veruliga mentanin og tann, sum vit so fegin vilja hava, samsvara ikki. Tí verður eisini so umráðandi hjá okkum at visa fyri øðrum, at f-

»Tað, sum nógvastaðni enn og ofta í almennum politikki verður sagt at vera føroysk mentan, samsvarar ikki við veruligu gerandismentanina hjá fólki flest. Vit taka ikki støðu til tað, sum er føroyskt, men tað, sum verður sagt at vera føroyskt«.

Rógvi Thomsen
í Norðurlandahúsinum jan. 1989

